

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМАНІЯ

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна: договірна

№ 21 (105)

вівторок, 28 грудня
2004 року

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

БЕЗСУМНІВНА ПЕРЕМОГА

Коли вже був зверстаний номер, стало відомо, що в результаті переголосування другого туру виборів Президента України 26 грудня 2004 року, станом на 27 грудня (на одинадцять годин ранку) були відомі такі результати. Кількість виборців, які взяли участь у голосуванні по Україні, становила 28 072 943 особи. Відсоток оброблених протоколів по Україні склав 96,91%. За Віктора Ющенка проголосували 14 732 995 осіб, що складало 52,48%. За Віктора Януковича віддали свої голоси 12 279 118 виборців, що складало 43,74%. Остаточні результати виборів будуть відомі після Нового року.

Отже, свідомий вибір громадян засвідчив, що в Україні більшість виборців обирають шлях демократичного, правого розвитку держави.

ДОРОГІ НАШІ ДРУЗИ! ДРАҒЕ АМАРЕ АМАЛ!

Закінчується 2004-й рік, високоосний рік Мавпи. Останні його гримаси ми споглядаємо і в ці дні. Проте вони не здатні вже заслонити ті величезні прогресивні зміни, які відбуваються в нашому суспільстві.

Передвиборна кампанія, її вже третій тур засвідчили, що владу не так легко здобувають і не так просто віддають: за владу потрібно боротися. Радимо з того, що значна частина ромів підтримала поступ більшої до нової України, нового суспільства і активно продемонструвала свою громадянську позицію на майдані Незалежності та в інших містах та областях нашої країни.

Цілий рік ми публікували матеріали, які надходили до нас майже з усіх ромських громад. Ми поділяли ваш біль, широко раділи вашим успіхам та досягненням, публікували відомості про новостворені ромські організації (цей факт нас найбільше радує), розповідали про ромів, які пережили Голокост, людей з цікавою долею, брали інтерв'ю у відомих ромських лідерів. Ми тримали вас у курсі міжнародних ромських подій.

Висловлюємо подяку нашим постійним дописувачам - письменникам Михайлу Козимиренку з Коростеня Житомирської області та Степану Келару з Києва, літератору Володимирі Бамбулі-старшому зі Золотоноші Черкаської області, журналісту Леоніду Савицькому з Кіровоградщини, позаштатним кореспондентам газети Жужуні Дудучаві з Одеси, Андрію та Наталі Сенченкам з Вінниці, Олені та Миколі Юрченкам зі Львова, Олександрі Бузи з Миргорода Полтавської області, Олександрі Міщерякову з Кременчука Полтавської області, Людмилі Кравченко з м.Бровари, що на Київщині, Наталі Варакуні, яка веде постійну рубрику "Поради від Раді" та іншим.

Ми також щиро вдячні всім тим, хто надсилав свої листи в редакцію, жваво реагуючи на опубліковані матеріали. Без вас наша газета не була би настільки насиченою публікаціями з різних регіонів України, в яких висвітлювалося життя ромів у цей непростий час.

Напередодні Нового 2005 року хочемо всім побажати, щоб доля до вас була щедрою, життя світилося сонцем і промені щастя й добра зазирали в оселі ваших будинків. Нехай щасливим для вас стане 2005-й рік - рік Півня.

Редакція "Романі Яг"

З НОВИМ РОКОМ І РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ! Нейве бершеса ай Сунто Крейчуноса!

Єлизавета Піку - учениця ЗОШ № 13 м.Ужгорода, Снігуронька.
- Зичу усім, щоб новорічні сподівання і мрії здійснилися у Новому році!

Шановні й любі наші читачі! Сердечно вітаємо вас і ваші родини з Новим роком і Різдвом Христовим!

Бажаємо щастя, здоров'я, віри і благополуччя!

Нехай Новий 2005 рік принесе вам радість, наповнить душу любов'ю, а домівки - злагодою і теплом.

Щастя! Успіхів! Добра!
Бахтало Нейво 2005 берш саворе манушенґе анде Україна!

Бахт, зор, састіпе, ай лунґо шукар трайо!
Аладар Адам,
шеф-редактор "Романі Яг"

Ірма Балог - учениця першого класу ЗОШ № 14 м.Мукачева, Сніжинка.
- Бажаю здоров'я батькам, вчителям, своїм друзям у Новому році!

Сніжана Віраг - учениця третього класу ЗОШ № 14 м.Ужгорода, Снігова Королева.

- Усім дітям добре вчитися, щоб був мир і злагода у сім'ї. А Дід Мороз приніс багато подарунків.

Марта Лакатош - першокласниця ЗОШ № 14 м.Мукачева, Фея.
- Бажаю всім веселих Новорічних свят і подарунків від батьків і Діда Мороза!

НОВОРІЧНА МОЗАЙКА

Зі святами вітатимуть і Леонід Кучма, і Віктор Ющенко, і Віктор Янукович

Увечері 31 грудня, як стало відомо із ряду джерел, привітання будуть веселі. До співвітчизників на різних каналах звернуться Віктор Янукович, Віктор Ющенко і Леонід Кучма.

Парламент затвердив бюджет-2005

Затяжні дебати парламенту та уряду завершилися прийняттям бюджету-2005. 339 нардепів дружно проголосували за бюджет із доходами 86,3 млрд. гривень і витратами 95,4 млрд. гривень. Дефіцит коштів у новому році складе 8,8 млрд. гривень. Внутрішній державний борг заплановано на рівні 15,7 млрд. гривень, зовнішній складе 9,2 млрд.

Ювілейний концерт, присвячений 90-річчю Ольги Деметер-Чарської

Ольга Степанівна Деметер-Чарська, відома ромська актриса, викладач танців у школі-студії "Тілопр" при Московському циганському культурно-освітньому товаристві "Романо кхер", заслужена артистка Російської Федерації, відзначила свій 90-річний ювілей. Свято відбулося у Центральному будинку працівників мистецтв (Москва). Церемонію відкрито заслужений артист Росії Петро Деметер.

2004 рік став найтрагічнішим для журналістів за останні 10 років

У 2004 році було вбито 54 журналісти - найбільше за останні 10 років. Такі дані надав Комітет із захисту журналістів, що регулярно публікує звіти про напади і арешти співробітників ЗМІ по всьому світі. Найнебезпечнішим місцем роботи преси виявився Ірак, де за рік від рук бойовиків і американських солдатів загинули 23 журналісти, переважно іракці. Всього з початку американського вторгнення в Ірак у країні було вбито 36 журналістів і ще 18 інших співробітників ЗМІ. Другий рядок у списку комітету зайняли Філіппіни. У цій країні було вбито вісім журналістів, в основному співробітники провінційних радіостанцій, що працювали над матеріалами про корупцію. За даними Комітету, з 1986 року, коли на Філіппінах закінчився період диктатури, в країні було вбито щонайменше 48 журналістів. У список комітету потрапили також Бангладеш, Бразилія, Домініканська Республіка, Гаїті, Індія, Кот-д'Івуар, Мексика, Непал, Нікарагуа, Пакистан, Палестинська автономія, Перу, Саудівська Аравія, Сербія і Чорногорія, Шри-Ланка. У Росії за рік було вбито щонайменше два журналісти. Оператор агентства Reuters Адлан Хасанов загинув 9 травня в Грозному внаслідок вибуху на стадіоні, де проходили святкові заходи з нагоди Дня Перемоги. Головного редактора російського видання журналу Forbes Пола Хлебнікова застрелили 9 липня в Москві.

Невдовзі на "Інтері" демонструватимуться ромські пристрасі

Ромська тема впродовж століть була прикрасою літературних і театральних творів. Полум'яне кохання, фатальні пристрасі, жанрові картинки, містика, музика й танці завжди додавали сюжету неповторного колориту.

Новий 105-серійний серіал "Кармеліта" (дебют режисера Вероніки Андрєєвої) невдовзі з'явиться в ефірі "Інтера" - мелодрама на ромську тему. Незважаючи на те, що на дворі XXI століття, ромі аж ніяк не схвалюють мегетнінні шлюби. Хіба що молоденька неромка вийде заміж у табір. Тому донька ромського бирово Кармеліта, ніяк не може бути разом зі своїм коханим Максимом. Тим більше, що дівчина з дитинства заручена з одноплеменником Міро. Однак проблема ця - не лише особиста, адже йдеться про збереження етнічної самобутності. Отут виникає ще одне протиріччя: осісти і займатися традиційними промислами або кочувати, живучи при цьому не надто за безпечено? Можна вибрати і той, й інший шлях, але поспудувати їх аж ніяк не можна. І Міро, на відміну від Кармеліти, веде саме кочовий спосіб життя - його батько господар, директор і режисер пересувного театру. Отож музики й танців у фільмі не бракуватиме.

У серіалі знімалися провідні артисти театру "Ромен" - Микола Лакарев, Володимир Череповський, Ляля Жемчужна та багато інших. А роль головної героїні виконує Юлія Зіміна.

Взагалі вийшла дуже гарна, майже казкова історія кохання. Чи буде щасливий фінал, можна буде довідатися наприкінці 105 серії.

Віталій Кличко свій бій присвятив українському народу

12 грудня Віталій Кличко здобув блискучу перемогу у Лас-Вегасі над Денні Вільямсом, захистивши титул чемпіона світу з боксу. Всі помітили, коли Віталій вишов на ринг, що головною родзинкою цього бою стала помаранчева стрічка з написом: "Так! Ющенко!". Таким способом український чемпіон висловив свою солідарність з мільйонами українців, які в Україні відстояли свою свободу.

Актор театру "Ромен" Олександр Суворов.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДЕБОРИ ХАРДІНГ ПГУТЕРДО ЛІЛ ДЕБОРИ ХАРДІНГ

Шановні друзі, активісти ромського руху!

Мета цього листа проінформувати вас про те, що я оголосила про свій намір 1 березня 2005 року подати у відставку з посади голови Інституту відкритого суспільства, у зв'язку з тим, що у лютому мені виповнилося 65 років.

Останнім часом відбулися дві вирішальні події.

Це - оголошення Ромського десятиліття (2005-2015 рр.) та створення Фонду освіти, які офіційно будуть зареєстровані у лютому наступного року.

Я дуже хочу, щоб ці головні ініціативи стали реальністю. Впевнена, що вони зможуть змінити ситуацію, в якій ви перебуваєте.

На мій погляд, є кілька основних завдань на найближче десятиріччя.

По-перше, ромам необхідно, опираючись на національне законодавство, знайти політичні засоби виходу із ситуації, у якій вони зараз перебувають. Без цього будуть неможливі демократичні зміни у ваших країнах. Вам доведеться уважніше придиватися до Угорщини, щоб побачити прогрес у вирішенні ромських проблем на державно-

му рівні, що істотно змінює становище ромів у цій країні.

У цьому русі вперед найважливішим є реальний захист прав ромів. Потрібні кваліфіковані адвокати, які б могли ефективно працювати як на місцевому, так і на загальнонаціональному й європейському рівнях.

По-друге, боротьба за рівний доступ до якісної освіти є одним із найголовніших завдань ромів. Ця європейська вимога - результат тривалої боротьби зі захисту прав ромів на національному рівні. Незважаючи на те, що досягнуто вже багато, вам чимало ще необхідно подолати. Світ почав змінюватися. Я сподваюся, що ви продовжуватимете боротися за рівну для всіх якісну освіту. Це ваше право, яке закріплено в основних законах ваших держав. Я впевнена, що у тих,

кого примусили навчатися у спеціальних або окремих школах, немає майбутнього. Якщо ви зможете призупинити роботу таких шкіл, які вже стали певною системою, то ця система нарешті буде зруйнована.

Останнє. Роми - чоловіки і жінки! Ви повинні взяти на себе відповідальність за свої громадянські і побутові навички, щоб знову не опинитися в ролі жертви і не зупинити свого курсу на нове, гідне життя.

Зараз ви маєте багато прибічників у Європі. Я буду продовжувати співпрацю з вами, оскільки залишаюся членом правління у ERRC та OSI, де працювала останні 15 років. Пишаймося тим, як багато ми зробили за цей період.

Дякую вам за те, що ви дозволили мені бути часткою ваших зусиль. Ця робота була яскравим волюнтером і моєї кар'єри. Бажаю успіхів. Нехай благословить вас Бог. Лачо дром.

Дебора Хардінг, віце-президент Інституту відкритого суспільства.

На світлині: Дебора Хардінг (друга справа) разом з Джорджем Соросом під час перебування в Києві

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

МОВУ ВЧАТЬ З ВЕЛИКИМ БАЖАННЯМ ЧГІБ СІКЛЬОН БАРА ВОЯСА

За підтримки Міжнародного фонду "Відродження" у нашому селі Великі Ком'яти Виноградського району, що на Закарпатті, вже другий рік працює ромська недільна школа. За цей період діти ромів почали усвідомлювати, що

вони є представниками великого народу, розкиданого по всій Земній кулі. Діти з великим бажанням вивчають ромську мову, національну історію, традиції тощо.

Зараз ми готуємо новорічний

концерт, і учням було поставлено запитання: "Хто себе в серці вважає ромом? Тільки ті можуть бути учасниками концерту!" і всі, як один, заявили: "Ми всі - роми!"

І це також заслуга ромської недільної школи, роботу якої вважаємо дуже важливою, бо діти набувають тут знань про свій народ, його культуру, мораль.

Видатний український вчений, педагог, філософ Григорій Сковорода писав:

Якщо ти поляк, то будь ним. Ти німець? Будь ним. Ти француз? Будь французом. Додамо: "Ти ром? Будь ромом!"

Ласло Дюрі, голова товариства "Романо Дром", с.Великі Ком'яти Виноградського району Закарпатської області

НАШІ ВІТАННЯ. АМАРО ДРАГОСТОС

Від усієї душі вітаю вас, шановна редакція газети "Романія Яг", з Новим 2005 роком і Різдвом Христовим!

Хочу побажати всім членам вашого колективу міцного здоров'я, великих творчих успіхів і всіх земних благ.

Я постійно отримую вашу газету і з величезним задоволенням її читаю. Дозвольте мені привітати через "Романія Яг" пра-

цівників Європейського Центру із захисту прав ромів. Особливо тих, хто підтримує ромських студентів. А також одеситів, котрі дбають про ромів похилого віку.

Широ вітаю з Новим роком координатора "Рома-Програм" Міжнародного фонду "Відродження" Сергія Дьому, а також Сергія Ермошкіна, всю родину Юлії Кондур, Золу Кондур та Ольгу Рудкову і подякувати їм за підтримку студента Юрія Архипова.

Зінаїда Архипова, голова Балтської ромської асоціації, Одеська область

Шановні редакція та читачі газети "Романія Яг"!

Федеральна національно-культурна автономія російських циган гаряче і сердечно вітає вас і всіх ромів вашої країни з наступаючими Новим роком і Різдвом Христовим.

Нехай ці великі свята принесуть вам і вашим сім'ям багато радості і щастя. Ми сподіваємося, що наші

ділові та творчі контакти в 2005 році стануть ще тіснішими і пліднішими на благо всіх ромів.

Бахт тумангэ састилен, Тумарэ чаворангэ бахтало дром.

Від імені членів Ради ФНКА російських циган і циган Москви, президент А.Н.Барієв

■ Ромська громада в Україні активно розпочала консолідуватися в неурядові організації. На відміну від Росії, де ромські об'єднання ще надзвичайно нечисленні і в основному зосереджені у великих містах, в Україні налічується вже понад півсотні таких організацій у всіх великих містах і навіть у деяких містечках та селах. Такі неурядові організації створені й активно працюють у Києві, Донецьку, Харкові, Полтаві, Золотоноші, Одесі та інших. Відрадно, що одними із зчинителів цього руху були роми Закарпаття, які створили свою організацію - спочатку "Рома", а потім "Романі Яг".

ЩО РІК МАЙБУТНІЙ НАМ ГОТУЄ? Со англоу берш аменге ґетой?

НИНІШНЯ СИТУАЦІЯ

Робота у численних ромських неурядових об'єднаннях, які працюють в Україні, свідчить про те, що вони активно почали захищати права своїх членів у різних напрямках: культурноосвітніх, юридичних, соціальних, національних тощо. Формується політична еліта, яка висловлює інтереси своїх громадян. Вона навчається співпрацювати з органами місцевого самоврядування і створює з допомогою своїх організацій громадянський нагляд над діями державних органів.

Неурядові організації розвивають суспільну самосвідомість і сприяють дотриманню різними групами населення правил громадянської участі у житті країни. Вони також створюють у суспільстві атмосферу довіри, підвищують його соці-

альну згуртованість, знижують впрогдність громадських безпорядків, сприяють економічному зростанню країни.

Однак, відомо, що ці організації відчувають недостатню кількість кваліфікованих ромських кадрів економістів, юристів, педагогів.

Проте зараз, коли робота цих об'єднань напружує залежить від фінансування донорськими організаціями, різко зростає необхідність допомоги кваліфікованих спеціалістів у підготовці проєктів для отримання грантів. А звідки цих спеціалістів взяти? Немає звідки. Адже освіти ромів раніше не приділяли достатньої уваги, а саме освіта, як виявилось, - найкардинальніша проблема у життєдіяльності таких організацій.

ПЕРСПЕКТИВИ

2005 рік оголошений початком Ромського десятиліття і створен-

ня Фонду освіти. І це не даремно. Саме наступне десятиріччя і буде періодом боротьби за рівний доступ до якісної освіти ромів.

Щодо участі в політичному житті країни як засобу впливу на органи державної влади з метою координації цих численних організацій, то постає питання створення і роботи політичної партії, яка би відображала інтереси ромської громади, або активної роботи в тих партіях, члени яких можуть у Верховній Раді відстоювати інтереси ромів. Адже варто пам'ятати, що у 2006 році, згідно з змінами закону про вибори, депутатів до Верховної Ради вибиратимуть за партійними списками.

Шкода, що ті організації, які працюють у нашій столиці, не зуміли стати координаційним центром у об'єднанні ромських неурядових організацій України з надання методичної допомоги та в пошуку донорів для фінансової підтримки ромських організацій.

Для того, щоб створити таке політичне об'єднання, партію, яка б активно відстоювала інтереси ромів на державному рівні, потрібно мати свої осередки у 18 регіонах України. Вони є. Необхідна лише добра воля цих організацій і наявність лідера, який би зумів їх згуртувати навколо себе.

Євгенія Навроцька

НОВОРІЧНІ ВІНШУВАННЯ

ЧИТАЧАМ ГАЗЕТИ "РОМАНІ ЯГ"

Уважаемая редакция и читатели газеты "Романі Яг"!

Сердечно поздравляю вас с Новым годом, Рождеством! Счастья, здоровья и творческих успехов вам в Новом году! Благодарю вас за публикацию моей статьи о Джуре Махотине, за блестящий перевод.

Ромале! Бахтало туменге о Кречуно! Те дел о Дивел Туменге бахт те састпен, те саро, со Дивелств манген!

Надежда Белугина, г.Москва

Борис Бучко - голова Закарпатського обласного товариства "Романі ЧПБ" м.Ужгород

- Вітаю всіх ромів України з Новим роком і Різдом Христовим! Бажаю щастя, здоров'я, успіхів у новій Україні!

Леся Кешеля - журналіст (м.Ужгород).
- Щоб у Новорічну ніч у серці кожного з вас народилося маленьке диво і щоб воно зберігалося цілий рік. Вірте у казку, людську доброту і, звичайно, Діда Мороза.

Золтан Йосипович Сільваші - директор Мукачівської ЗОШ І-ІІ ступенів № 14.

- Вітаю всіх працівників культурно-просвітнього товариства і одноименної газети "Романі Яг" з Новим 2005 роком і Різдом Христовим!

Бажаю миру, успіхів, злагоди і благополуччя у сім'ї, а ще - щастя, а щастя у моєму розумінні - це здоров'я. Щоб ромські діти більше отримували тепла, яке вони завжди повертають сторицею. Нехай збудуться усі їхні мрії та побажання.

Брентон Томпсон - волонтер з м.Даллас штату Техас (США).

- Радий, що працюю у школі з ромськими дітьми. Сподіваюся, школа продовжить гарні починання, які були розпочаті у цьому навчальному році. Бажаю здоров'я, радості й благополуччя у ваших сім'ях!

Іван Веселий, представник Асоціації "Джено" (Прага), спостерігач ОБСЄ на виборах Президента.

- Бажаю щастя, здоров'я, миру в серці, надії на краще життя!

Олександр Клименко - бухгалтер-аудит ромського товариства "Романо Кхам" (м.Коростень).

- Розширюйте тематику, тираж і голосне - систематично подавайте в газеті бодай одну сторінку ромською мовою.

Журналістам - гострого пера, добрих гонорарів за добрі матеріали!

ІЗМАЇЛ: ОСВІТА ДІТЕЙ ПОТРЕБУЄ БІЛЬШОЇ УВАГИ ІЗМАЇЛ: ЧГВОРЕНґЕРО СІКЛІБЕН ТРОБУЙ МАЙБУТ САМА

Нещодавно робоча група товариства "Романі Зборра" побувала в робочій поїздці у м.Ізмаїлі Одеської області. Мета поїздки - ознайомлення з життям ромів цього міста. В ході моніторингу було підраховано кількість ромів, які проживають в Ізмаїлі, - їх близько 200 чоловік. Із них до 60 дітей.

Роми осіли тут 30 років тому. Всі проживають у приватному секторі. Основна діяльність - торгівля. Живуть по-романому, залежно від достатку. Є випадки захворювання на туберкульоз. В основному хворіють малозабезпечені, до лікарів не звертаються, бо не мають грошей на лікування і повноцінну їжу.

Малпята не ходять у дитячі садки. Старші відвідують Ізмаїльську спеціальну ЗОШ № 5. Деякі діти, а це одиниці, - учні елпних шкіл, а інші взагалі не ходять у жодну школу.

Робоча група "Романі Зборра" відвідала ЗОШ № 5, в якій вчаться 23 ромські учні. Її директор Анатолій Васильович Богун розповів про те, як навчаються ромські діти. Завуч школи з виховної роботи Валентина Георгіївна Соніна детально ознайомила нас із проблемами ромських дітей.

Згальна кількість учнів у цій школі - 165. Разом із ромами тут навчаються молдавани, болгарини, росіяни, українці. Окремого ромського класу нема. Валентина Георгіївна розповіла, що перед тим, як потрапити в їхню школу, діти проходять медико-педагогічну комісію. Завуч наведе приклад, коли ромська дитина йде в перший клас у 10-11 років. Комісія перевіряє дитину, фізичних вад у неї немає, та піти в третій клас вона не може, бо не знає матеріалу 1-го і 2-го класів. Тому деякі стають першокласниками у 10 років. Інший приклад: ромські діти навчаються з 1 по 4 класи, добре відвідують школу, та потім, коли підлістають та можуть уже допомагати своїм батькам на за-

робітках, школу кидують. Ранні шлюби, ромські традиції - їм уже не до навчання. Часто старші діти в сім'ї доглядають за молодшими і тому не мають можливості відвідувати заняття.

Нас провели по класах, де йшли уроки. На жаль, відвідування школи ромськими дітьми не дуже добре. Підручники тут видаються безплатно, харчування також безплатне. Матеріальне становище сімей залишає бажати кращого, тому деякі діти, на жаль, займаються жебракуванням. В цілому проблем з освітою ромських дітей виникають внаслідок соціально-побутових проблем їхніх сімей.

Необхідно проводити активну роботу серед дорослого ромського населення з метою підвищення свідомості й відповідальності за майбутнє своїх нащадків. Потрібно показувати їм шляхи і можливості отримання освіти, адже останнє сприяє інтеграції ромів в українське суспільство.

Цим повинні займатися ромські лідери, люди, які користуються у ромів авторитетом.

Робоча група
"Романі Зборра"

ПОДЯКА. НАЇС (ПАЛІКЕРАС)

"Щиро дякуємо вам за моральну та матеріальну підтримку, небайдужість та вболівання за долю нашої України, - написано в "Подяці", яка віддрукована на жовтогарячому папері з грифом "Так! Ющенко". - Ми переконані, що доки в Ук-

раїні є люди подібної громадянської мужності, порядності та честі - гдне майбутнє нашої держави у безпеці!"

Об'єктивна та повне висвітлення передвиборної та виборчої кампанії (репортажі з територіальних дільниць, висвітлення подій у різних містах нашої краї-

ни, акцій непокори, ознайомлення з думками виборців та їхніми побажаннями, адресованими кандидатам у Президенти України, чесна інформація про кількість голосів тощо), а також матеріальна допомога на підтримку кандидата В.Ющенка від товариства "Романі Яг" та ва-

шої газети (540 грн.), від ромського товариства "Терне чай по нево дром" (460 грн.) та ромського молодіжного клубу "Романі Черхень" (200 грн.) - це внесок ромів та ромської газети у справу демократії, перемоги істини і добра на захист свободи і переконань щодо свого вибору у виборі дійсно народного Президента.

Так! Ющенко

Закарпатське культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" та наша редакція отримали "Подяку" від голови штабу Віктора Ющенка територіального виборчого округу № 70 А.Колібаби.

НОВОРІЧНА МОЗАІКА

Зіркі футболу стали батьками

Спершу таким щастливцем виявився форвард "Мілану" Андрій Шевченко. А вже за ним - капітан команди київського "Динамо" Валентин Белькевич. Суворий майстер м'яча зі страхом узяв на свої дужі руки маля вагою 3 кг 250 грам (з ростом понад півметра).

Під час з'яви на світ дитини капітан "Динамо" перебував у Кельні, де готувався до матчу.

"Зіркова" мама (така ж і дружина Шевченка) ще недавно будоражила публіку як солістка "ВІА ГРИ". Сьогодні Анна Седокова майже уся в турботах про свою донечку.

Напередодні Новоріччя дізналися, що і в захисника "Динамо" Горана Гавранчича з'явилася на світ донька.

Новий рік і Різдво - робочі дні

Кабінет Міністрів України вирішив не переносити робочі дні в період Новоріччя і Різдвяних свят. На початку 2005 року вихідними днями в Україні будуть 1, 2, 3 та 7, 8, 9 січня. З другої декади до кінця січня - календарні вихідні дні.

"Алі-баба і сорок розбійників" розвеселять малюків і дорослих

Сьогодні телевізор є у багатьох ромських оселях. Дорослі, а також діти і юнь, хочуться вірити, - як говорить режисер Віктор Придувалов, - з цікавістю переглянуть новорічний мюзикл каналу "1+1". Він знімався у Криму і в ньому було використано 250 костюмів у східному стилі і 50 кілограмів прикрас. До речі, немало прикрас свого часу використовували ромки - персні, поясні, браслети і т. ін.

Буде в передачі і ромка-ворожка - її ролі зіграє відомий артист Борис Мойсєв.

Найбільша в світі новорічна ялинка - із дерева, занесеного у книгу Гіннеса

На цій красивій ялинці 36 тисяч лампочок, з'єднаних між собою 14-ти кілометровими проводами. Жителі італійського міста Сан-Вітторе докладають немало зусиль, аби їхнє новорічне диво сподобалося. Тому такі незвичайні на ньому й іграшки. Чимало з них виготовлені власними руками.

"Ялинка" має висоту 44,5 метра. Аби її прикрасити, теж необхідно було добре продумати техніку безпеки, знайти сміливців.

Між тим італійці намагаються теж "перескочити" - в Рю-де-Жанейро (Бразилія) висота ялинки - 82 метри, вага 350 тонн. Прикрасають її мільйони лампочок.

Іван Тирпак: "Табір матиме свій медпункт"

Іван Тирпак: "Андо табору тробуй те авел пескєро медпункт"

У Великоберезнянському ромському таборі понад 1 тисяча мешканців. Давно вони мріяли, аби мати свій медичний пункт. І ось днями це стало реальністю.

Ваш кореспондент попросила бірова табору, депутата селищної ради Івана Тирпака розказати про облаштування в таборі медичного закладу.

Наш медичний заклад, - сказав Іван Михайлович, - буде розташований на самому початку табору по вулиці Зелений, де компактно проживає населення. Селищна рада (голова В.М.Керц-

ман) разом із районним культурно-просвітнім товариством "Романія Яг", яке я очолюю, допомогли здійснити мрію ромів. Адже досі довелось діставатися у районний центр. довгі години простоювати у чергах до лікарів-спеціалістів. Кошти на придбання приміщення фельдшерсько-акушерського пункту виділила селищна рада.

Ми підготували свої кадри, які тут працюватимуть. Це випускник Ужгородського медучилища сестри Іванна та Василина Тирпак. У них уже є відповідний досвід роботи - працюють у Великоберезнянській центральній лікарні.

Ремонтні роботи ось-ось завершені. Нам допомогли будівельними матеріалами обласне товариство "Ром Сом" (голова Аладар Пап). Буде виділено також спеціальне імпортне обладнання.

Під медичний пункт відведено 3 кімнати. Це світлі, просторі кабінети із усім необхідним для роботи.

Є сподівання, що новосілля відбудеться напередодні Новоріччя.

Юлія Зейкан

ПОДВИГ У ГРУДНЕВУ НІЧ ЛАЧІПЕ АНДО ДЕЦЕМБРАКІ РАТІ

■ Напередодні недавніх грудневих вихідних кілька молодих ромських легінів пішли на традиційну молодіжну дискотеку у Великоберезнянський будинок культури. Вечір пройшов цікаво і весело. З дискотеки Василь з Юрою у хорошому настрої, бадьорі й задоволені відпочинком поверталися опівночі додому. Дійшовши до середини мосту через річку Уж, почули крики: "Допоможіть!", "Рятуйте!" Та голос, благаючи про допомогу, був кволим і приглушеним. Хлопці зрозуміли, що сталася якась біда. Коли переخیлилися через парпапет, побачили, що у воді, посеред річки, скопившись за великий валун, борсається людина.

- Тримайтеся, ми зараз! - кричав Василь і миттєво збіг з моста до води.

Повноводна, розбурхана, швидкоплинна річка несла виламани куші й дерева, порожні пляшки, банки, уламки огорожі й усе те, що змивала з берега.

Не роздумовуючи, Василь прожогом кинувся у холодну воду рятувати незнайому йому людину. Крижана вода зводила руки і ноги, а швидка течія заносила в інший бік. Але бажання врятувати людину додавало йому сил і зігрівало внутрішню.

Ще кілька метрів, і він буде біля рятівного валуна. Однак Василь помітив, що чоловік, який його тримався за камінь, почав тонуть. Та Василь устиг. Він схопив потерпілого за куртку, яка, на щастя, зачепилася за валун, й, борячись із течією, потягнув до берега. Проте чоловік був набагато важчий за нього, і через кілька метрів Василь знесилив. Це помітив його товариш і з берега теж кинувся у крижану воду. Разом вони витягли потерпілого на берег.

У врятованому вони впізнали п'ятнадцятирічного односельчанина Василя Миколайовича Сурма на прависького Паска. Так його ще в дитинстві називала мати через те, що був, як пампушка - тіло біленьке, лице кругленьке, а сам - повненький. Це прависько підхопили його однолітки, й воно залишилося за ним донині.

Ця надзвичайна подія швидко облетіла все селище Великий Березний Закарпатської області. Ми зустрілися з одним із рятівників, який першим кинувся на допомогу, - Василем Тирпаком, учнем І курсу Великоберезнянського профтехучилища № 33, який здобуває професію автослюсаря. Це - симпатичний хлопчик з жвавими розумними очима,

худенький і сором'язливий. На мої запитання відповідав охоче й цікаво.

- Василію, що ви відчули, коли побачили людину в розбурханій грудневій річці? Злякався?

- Ні, я не злякався, ні про що не думав - ніколи було. Зняв лише черевики і кинувся у воду. Треба ж було рятувати людину!

- І вас не зупинила загроза вашому життю?

- Я тоді не думав про своє життя, мене в той момент цікавило лише життя людини, яка тонула. Мабуть, це й додавало мені сил і мужності. Лякало тільки одне, що я не встигнути, бо при такій швидкій течії, коли річка повноводна, не так легко дістатися її середини. Поталанило, що в останні хвилини, коли чоловік уже втрапив у силю й почав тонуть, я таки дістався до нього.

А загроза моему життю дійсно була, бо набагато міцнішої статури за мене потерпілий, а ще - мокрий одяг... Тягнути його було вже через кілька метрів не під силу. Тільки завдяки допомозі Юри Цибика, односельчанина і ровесника, з яким поверталися додому, котрий кинувся мені на допомогу, його вдалося врятувати.

- Як ви діяли після того, коли витягнули чоловіка на берег?

- Він був нерухомий. Піднятися й йти не міг. Ми з Юрієм почали його розтирати, намагаючись підняти: судомо звала йому руки і ноги. Через деякий час він отямився, і ми, взявши під руку, повели його додому. Через надмірну віддачу сил нам було не холодно, однак, звичайно, що і не жарко...

- Як вас прийняли, коли ви привели потерпілого додому?

- Дружина Віра Сурмай і син

Василь були вкрай стурбовані, вражені. Вони запросили нас у свій гарний будинок, де панує достаток, дали нам сухий одяг, а мокрий поклали сушити. Нагодували. Не відпустили нас доти, поки одяг не висох. А чоловіка й батька розтерли горілкою, закутали в теплі речі й поїли чаєм з лікарських рослин. Таким чаєм частували і нас.

- А як ви себе почуваете після цієї пригоди?

- Слава Богу, все нормально, обійшлося без великих ускладнень, хба що трохі відтоді кашлю. І Юра не захворів...

Спостерегаючи під час розмови за цим 17-річним юнаком, не могла збангати, як Василь, такий тендітний, худорлявий статури, міг врятувати огрядного чоловіка. Але ж врятував! Звичайно, йому допоміг товариш Юра. Та це вже було потім. Першим все-таки кинувся на допомогу Василь Тирпак. За це йому вдячні рідні й друзі потерпілого, а профтехучилище, де навчається юнак, може пишатися своїм учнем.

А от і потерпілим поспілкуватися не вдалося, бо його не було вдома. Дружина ж Віра Іванівна і єдиний син Василь, підприємець і музикант, від усієї душі дякували молодим, сміливим юнакам Василеві Тирпаку і Юрію Цибіку за те, що врятували їхню близьку людину. Нчого дорожчого, ніж життя, у людини нема, адже воно дається тільки один раз. І не втратити його Василю Миколайовичу допомогли молоді односельці - Василь і Юра. Сміливий, благородний вчинок! Якби я не боялася гучних слів, то сказала б: подвиг. Раніше за таке нагороджували медаллю.

Волика Опаленик

На світліні: Василь Тирпак, який врятував людину.

ЩОБ БУЛО РЯСНО НА СТОЛІ ТЕ АВЕЛ БУТ ХАБЕН ПРО СКАМІН

Кожного понеділка три мікроавтобуси з причепами заповнюються ромами-комерсантами і їдуть на оптові базири за товарами в Одесу, Хмельницький та

Харків. Крім цих ромів, а це понад 30 осіб, ще близько 10 легкових автомобілів роз'їжджаються за товарами у Київ, Житомир, Слов'янськ, Черкаси та інші міста. У Зо-

лотоноші є свій ромський базар, де торгують місцеві і приїжджі. Більшість із тих, хто має автобуси, отримавши фіксовані патенти, роз'їжджаються по Україні, по різних містах, - торгувати на базарах, щоб було рясно на святкових новорічних столах.

Хай застить вам, роми Золотоноші!

Володимир Бамбула, м.Золотоноша. Черкаська обл.

На світліні: біля офісу товариства "Аме Рома" перед поїздом комерсантів на оптовий базар у Харків.

СВОЇ ПРАВА ТРЕБА ВІДСТОЮВАТИ ПАЛО АМАРО ЧАЧІПЕ ТРОБУЙ ТЕ МАРАС АМЕ

Юристом громадської організації "Аме Рома" м. Золотоноша Черкаської області була надана правова допомога члену організації, жителю м.Жашків М.В.Рачковському, який повідомив, що 3 листопада 2004 року в м.Жашків Черкаської області близько 20-ї години гр.Обозінський, керуючи автомобілем "Москвич", скоїв наїзд на громадянина ромської національності. В результаті ДТП гр.Рачковська померла на місці, а гр.Коваленко отримала тяжкі тілесні ушкодження, малолітній Коваленко одержав психологічну травму і не може навчатися в школі.

За фактом ДТП правоохоронними органами було порушено кримінальну справу. Але під час збирання доказів та провадження досудового слідства слідчі органи порушили законні інтереси потерпілих громадян. Зокрема, при проведенні досудового слідства допущені такі порушення: малолітній Коваленко визнаний потерпілим, проте цивільним позивачем не визнаний і питання про відшкодування збитків взагалі не ставилось; арешт на

майно громадянина Обозінського, винного в скоєнні ДТП, не накладався для забезпечення цивільних вимог; слідчий вийшов за межі своїх повноважень при визначенні належності автомобіля; клопотання потерпілих про накладення арешту на майно залишено без розгляду (не винесено постанову про задоволення чи відхилення клопотання). Під час судового розгляду справи суддя М.П.Шевчук, незважаючи на вказані порушення, справу на додаткове розслідування не направив, а сам припустився ряду порушень. Зокрема, підсудний Обозінський повністю визнав позовні вимоги в частині цивільного позову і просив суд задовольнити їх, проте суддя визначив розмір відшкодування на власний розсуд. При роз'ясненні змісту вироку суддя пояснив потерпілим, що копію вироку суду вони можуть отримати через 15 днів, а також у цей термін можуть ознайомитись із змістом протоколу судового засідання. Все це могло пограти за собою втрату права потерпілих на оскарження вироку суду. Втручання громадської

організації забезпечило потерпілим право на оскарження. На підставі вказаних порушень потерпілому Рачковському складено апеляційну скаргу, яка розглянута Черкеським апеляційним судом і задоволена.

Коментар юриста

Аналізуючи цей випадок, можна зробити висновок, що в Україні судова влада стоїть на захисті законних інтересів громадян, у тому числі й представників ромської національності. Вчасне звернення потерпілих за правовою допомогою дозволило уникнути несправедливого рішення суду першої інстанції, завдяки задоволенню апеляційної скарги потерпілих. Вищевикладений факт дає підстави говорити про те, що роми повинні подолати таке негативне явище, як страх перед правоохоронними органами, що не дає їм можливості відстоювати і захищати свої порушені права, в тому числі і в суді.

Олександр Мовчан,
юрист правозахисного
центру "Романі Я"

"Контакт з бомжами, циганами, у тому числі з їхнім одягом, руками, з предметами, якими вони користуються, навіть з місцем, на якому вони сиділи або лежали (найчастіше в метрополітені, підземних переходах)... Можливі: вишивість, шлунково-кишкові, застудні захворювання, дизентерія, черевний тиф, холера, туберкульоз, грип, сифіліс, синій тиф".
Ви гадаєте, це - цитата із "жовтої" бульварної преси? Ні, це ви-

ВСЕ, ДІЙШЛИ ДО МЕЖИ САВОРО, ҐЕЙЛЕ КО ВАМО

Тяг із нового підручника для 10 класу "Основи безпеки життєдіяльності" М.П.Фролова, Є.М.Литвинова, А.Т.Смирнова та ін., підготовленого у відповідності з договором Міністерства надзвичайних ситуацій РФ та Міністерства освіти РФ. Підручник вже отримав високу оцінку і нагороджений дипломом Всеросійського виставкового центру. (1)

Все, дійшли до межі.
15 років ми намагаємося хоч якось вплинути на ситуацію, яка склалася в засобах масової інформації, а суспільству все ще навіязується думка, що роми - це збіговисько кримінальних елементів.

Все марно. Та розпалаювати національну ворожнечу в школі, прищеплювати дітям поняття, що роми і бомжі - синоніми, - це вже занадто. Це загрозливий симптом

для всього нашого суспільства. Відразу згадується один із законів, прийнятих у 1926 році в Німеччині проти "циган, бродяг та тугодядів". Після цього можна багато говорити про поняття позитивної етнічності і толерантності, фінансувати багаточисні програми і закликати роми інтегруватися в сучасне суспільство.

А тепер спробуйте уявити собі, що відчують ромські діти, які сидять на уроці безпеки життєдіяльності.

Я цього зробити не можу. Мені - страшно. Проте на всіх рівнях влади мене запевняють, що у ромів Росії проблем нема.

Надія Деметер,
доктор історичних наук,
віце-президент
Міжнародного союзу ромів

МИ ОБРАЛИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА!

АМЕ ПАЛА ВІКТОРА ЮЩЕНКА!

Зараз, у ці історичні дні, відбуваються події, дуже важливі для народу України, в тому числі для всіх ромів. Адже всі ми розуміємо, що від виборів 26 грудня залежить наше майбутнє. Корумпована влада нам, як і всім людям України, не потрібна. Тому дуже багато ромів змінюють своє ставлення до життя. Лідери ромських громад

Києва та Переяслава майже місяць перебували на майдані Незалежності, підтримуючи Віктора Ющенка. Ми впевнені, що цей кандидат у Президенти переможе - це Божа воля. Ми бачимо на найвищій державній посаді саме Віктора Ющенка. Адже він - це вихід для нашої країни, яку населяють люди різних національностей.

Для нас Україна - наша батьківщина. Тут ми народилися, тут народилися наші батьки. Ми любимо нашу Україну і ради не голюсували за Віктора Ющенка, істинного, народного президента.

Валентина Буштаренко,
лідер ромського служіння,
м.Київ

НАШІ ПРАВОВАХИСНИКИ

Микола Матвійович Юрченко одержав середню освіту в загальноосвітній школі. Після цього вступив у Краматорський економіко-гуманітарний інститут на юридичний факультет. Був переведений у Сумську академію банківської справи. Закінчивши третій курс, перевівся в ДІТМ МНТО, також на юридичний факультет. На сьогодні проходить стажування у відділі державної виконавчої служби Слов'янсько-го районного управління юстиції, де зарахований у кадровий резерв. Микола Матвійович - приклад для багатьох ромів: можуть вони такі одержувати

вищу освіту й мати роботу в державних установах.

ЛИСТ ВЕРХОВНОМУ КОМІСАРУ ООН

У кінці листопада Європейський Центр із захисту прав ромів (ERRC) надіслав листа Верховному комісару ООН у справах біженців Косова п.Пласкуелю Морро та голові UNMIK Бобу Крузу, в якому повідомив про небажання муніципалітетів міст Мірвоїца та Драджице знайти місце для проживання 112 ромським родинам, котрі мешкають зараз у кількох таборах для переміщуваних осіб.

ERRC, який відстоює права ромів у Європі та забезпечує їхній юридичний захист, глибоко стурбований тим, що відбу-

вається з косовськими біженцями. Адже живуть вони зараз у таборах, зовсім не пристосованих для проживання. Висока захворюваність, особливо серед дітей, спричинена тим, що місце розташування таборів знаходиться близько дільняк, на якій виявлені шкідливі токсичні викиди.

ERRC просить Верховного комісара ООН у справах біженців якомога швидше розглянути це питання і зобов'язати місцеві органи управління вжити термінових заходів.

СТРАЖДАННЯ У ТАБОРАХ БІЖЕНЦІВ

Значна частина ромів Косова, які перебувають у таборах біженців Швеції, були примусово посаджені у літаки і відправлені до МШТургарда у Німеччині. Виродність відправки косовських ромів у ті райони, звідки вони втекли під час етнічних чисток у ході війни, - велика "заслуга" ЗМІ, які забули про ромів.

Тому, щоб привернути увагу до себе та інших ромів, 15-річна ромка вирішила підпалити себе. Її житло загорілося, і влада була змушена евакуювати жителя будинку, щоб вчасно погасити пожежу. У цій сім'ї 6 дітей, четверо з яких підлітки - з 8 до 16 років. Вони мешкають тут разом із батьками з 1992 року, коли стали біженцями. Спочатку жили у Німеччині, але були звідти виселені. Потім помандрували до Швеції, та і там не знайшли собі спокою. Тепер їх знову повернули до Німеччини - як першої країни, де вони просили притулку.

Рішення уряду Швеції було настільки шокуючим для сім'ї, що дівчина, не витримавши психічного тиску, вирішила краще покінути з собою, ніж повернутися до Косова, де їхнє становище буде ще гіршим, ніж зараз.

Управління Верховного комісара ООН з прав біженців різко засудило рішення Швеції, оскільки у Сербії склалися шкідливі умови, вороже ставлення до ромів, які повертаються, а албанці продовжують етнічні чистки, подібно до тих, які проводили нацисти у 30-х і 40-х роках.

Ця двозначність загострилася, коли європейська спільнота поповнилася новими країнами-членами. Під час переговорів стосовно членства ЄС поставила жорсткі умови щодо дотримання прав ромів. Кілька міжнародних організацій, таких як ОБСЄ, Рада Європи, Європейська Комісія, - з тривогою спостерігають випадки дискримінації і збільшення кількості расистських нападів на ромів у Центральній та Східній Європі після краху комунізму. Водночас, значна частина ромів залишає домівки і починає мандрувати країнами ЄС, та майже в усіх їм відмовляють в отриманні статусу біженців. Якщо ж в період комуністичного режиму ромів розглядали як "політичних біженців", то зараз через те, що вони стають "економічними біженцями", їх відправляють назад.

Найбільш обґрунтованою критично з боку ЄС є політика держав стосовно ромів в Косово. Поки війна продовжувалася, ЄС щиро надавав притулок албанцям-либанцям. Та коли розпочата НАТО війна проти уряду Мілошевича у Югославії закінчилася влітку 1999 року, етнічні чистки у Косові продовжились. Близько 150.000 ромів, які тут жили протягом багатьох століть, а це понад 80% - виїхали у Сербії склалися шкідливі умови, вороже ставлення до ромів, які повертаються, а албанці продовжують етнічні чистки, подібно до тих, які проводили нацисти у 30-х і 40-х роках.

У ряді європейських держав склалася неоднозначне ставлення до ромів. Здається, ніби Європа все ще відмовляється визнавати, що несе важкий тягар вини щодо цієї меншини, яка переживає протягом тисячоліття.

Засобами кіно про права людини

Кіно пало чачіпе манушенгеро

З 9 по 13 грудня в київському Будинку кіно пройшов Міжнародний фестиваль фільмів про права людини. Це - подія, яка зосереджує увагу на правах людини і має на меті пропагування культури прав людини в Україні, використовуючи могутній засіб - кіно.

Фестиваль висвітлює коло тем з питань прав людини в різних кутках світу та підтримки розвитку соціально-відповідальної поведінки і заохочення толерантності.

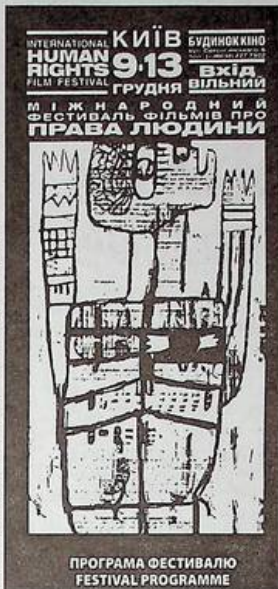
Протягом п'яти днів глядачі мали змогу подивитися близько 40 документальних кінострічок на матеріалах, знятих майже в 30 країнах світу. Серед них - такі вражаючі фільми, як "Мрії про затишок" режисера Горана Радовановича (Югославія, Сербія), "День, коли мій Бог мене покинув" Ендру Лівайна (Індія-Непал-США), "Завтра буде краще" Монки Юзапавича (Литва), "Усі різні, усі однакові" Ді Тесема (Великобританія) та інші. Були представлені також фільми кращих документальних кінематографістів Польщі, Канади, Південної Африки, Афганістану, Непалу, Швеції, Франції, Німеччини та інших країн. А режисери Кріс Хілтон і Арон Вульф у кінострічці "Прагнення зміг: раби вільного ринку" зняли свої епізоди аж у 8-ми державах як Європи, так і Азії, Америки та Австралії.

Для нас же визначною подією цього незалежного, некомерційного фестивалю була участь у ньому єдиної української кінострічки. Це унікальний фільм, присвячений ромському Голокосту, - "Рома - жертви нацизму" режисера Ірини Воробей. Створений лише цього року, він був пред-

ставлений на фестивалі Чернігівською неурядовою організацією "Романо Дром". Ця ромська організація - єдина на сьогодні в Україні, яка має архівні документальні матеріали, що підтверджують розправу нацистів над ромами. Ці документи в середині 90-х років, на жаль, були вивезені в Державний архів Російської Федерації. Режисер Ірина Воробей, спіраючись на них, а також на свідчення очевидців, показує засобами кіно місця масових страт ромів Чернігівщини. За кадром лунають вірші відомого ромського поета родом з Чернігівщини Михайла Козимиренка, в родині якого під час війни було страчено 37 осіб і поховано в одній братській могилі.

Ще одна кінострічка про ромів - фільм із Таджикистану "Джуг" (режисер Аловуддін Абдуллоєв) - яка розповідає про життя, звичай, проблеми етнічної групи ромів Середньої Азії, відомої під назвою "джуг". Це - мусульмани, в культурі яких переважають мусульманські та ромські традиції.

Разом із кінострічками, тема-

тично пов'язаними з проблемами жінок, дітей та вразливих груп, фестиваль запропонував щоденні публічні форуми. Аудиторія була дана можливість оцінити фільми та бути задіяними у подіях, що стосуються питань прав людини.

Цей кінофестиваль не зміг би відбутися без підтримки Верховного комісаріату з прав людини, Комісії ОБСЄ, Міжнародної організації міграції та інших.

Аладар Адам

"ЛЮДИ МАЮТЬ ЗНАТИ ПРАВДУ"

"МАНУША ТРОБУЙ ТЕ ДЖАНЕН О ЧАЧІПЕ"

Під таким гаслом нещодавно відбувся мітинг журналістів на підтримку свободи слова в Кіровоградщині.

До акції протесту представників ЗМІ підштовхнули спроби влади спотворити інформацію про проведення президентських виборів, зокрема про події, пов'язані із затримкою випуску газети "Народне Слово". Обласна влада під час виборів заборонила друкувати газету - не сподобався об'єктивний виклад інформації про місцеві порушення закону про вибори.

Радянську цензуру замінила цензура чиновницько-бюрократична, - сказав один із учасників мітингу, заслужений журналіст України Броніслав Куманський. - Я вважаю, що чиновники, які порушують Конституцію, не мають права обіймати свої посади.

Нас змушують писати про те, що всі рішення влади хороші, а на сторінках незалежної преси - брехня і бруд, - заперчила журналістка "Вечірньої газети" Світлана Орел.

Журналісти хочуть чесно виконувати свій професійний обо-

в'язок, правдиво й об'єктивно доносити кожне слово до читачів і глядачів про події в Україні та області, - зауважив голова обласної організації Національної спілки журналістів України Юрій Сердюченко.

Учасники мітингу прийняли резолюцію, в якій вимагають припинити будь-яке незаконне втручання у діяльність ЗМІ.

Леонід Савицький, власний кореспондент газети "Романі Я", Кіровоградська обл.

ВІДГУК

НЕ ВБИВАЙТЕ СЕБЕ, ЛЮДИ! НА МУДАРЕН ТУМЕН, МАНУШАЛЕ!

У газеті "Романі Я" за 24 листопада був опублікований цікавий матеріал "Чи існує ромська мафія". Невідомий ром попереджує молодь: не втягайтесь в наркотику і наркобізнес, бо потім можете з цього не вибратися. А тих, хто займається наркаторгівлею, закликає негайно покинути цей злочинний бізнес.

До цих закликів і попереджень приєднує і я. Адже ті, хто займається наркаторгівлею, торгує смертю. До речі, таких людей ром не поважають. Ті ж, хто купує наркотику і колеться, рано чи пізно починають хворіти, хворіють потім і їхні діти. Можливо, хтось із цих людей прочитає цей матеріал і схаменеться.

Не вбивайте себе, люди, наркотику, тютюном, горілкою! Не розповсюджуйте шкідливе злілля! Не грішіть! У вас та ваших дітей буде щасливе і довге життя.

Володимир Бамбула,
м.Золотоноша
Черкаської області

УТОЧНЕННЯ

У номерах №№ 13, 14, 15 газети "Романі Я" було неправильно подано прізвище одного із авторів матеріалу "Вони пережили Голокошт". Слід читати: Наталія Падгурська.

У матеріалі "Впливали психологічно..." від 7 грудня цр. в нашій газеті була допущена неточність. Фразу, яка починається словами: "Зокрема, нам стало відомо...", слід читати так: "До нас підходили люди, котрі повідомляли про порушення на дільницях в Ужго-

роді. Йосипа Адама поіменно ніхто не звинувачував у співпраці з Януковичем, але свідки повідомляють, що були порушення на дільницях на Радванці".

Редакція приносить свої вбачення Андріану Гельбіг.

Для громадян України, які є представниками національних меншин, актуальним є питання об'єднання, тому що саме вони - найнезахищеніша частина населення в нашій країні у правовому аспекті.

На сьогодні вже створена та функціонує досить велика кількість об'єднань громадян, які мають повноваження стосовно представництва та захисту своїх членів.

ВСТУПАЙТЕ В ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ!

Законодавством України встановлено право на об'єднання громадян та передбачені шляхи здійснення цього права через створення громадських та інших неурядових організацій (інакше - ГО). Звичайно, членство в ГО не дає якихось привілеїв, але якщо мати цей правовий статус, то гарантії захисту ваших прав та законних інтересів значно розширюються. А в разі порушення ваших конституційних та інших цивільних прав з боку органів державної влади чи приватних осіб, завжди матимете можливість у першу чергу отримати безкоштовну правову допомогу, а за необхідності те об'єднання, членом якого ви є, буде на законних підставах захищати, представляти та відстоювати ваші інтереси.

Як отримати статус члена громадської організації і які можливості участі у роботі цього об'єднання ви матимете?

У відповідності зі законодавством України, членом такої організації може бути громадянин, який досяг 14 років і бажає ним стати.

До її складу можуть входити колективні члени, а саме: колективи підприємств, установ, організацій, громадські об'єднання, які допомагають ГО та надають матеріальну, організаційну або іншу допомогу, необхідну для вирішення завдань, що постають перед нею.

Прийом у члени ГО здійснюється правлінням організації на підставі письмової заяви того, хто вступає, за умови сплати вступних внесків. Для колективних членів необхідно також рішення правозаступного керівного органу того, хто вступає в неурядову організацію.

Член ГО може володіти такими правами: обирати і бути обраним у її керівні та контрольні органи; брати участь у всіх заходах; звертатися в організацію за

допомогою у захисті прав та законних інтересів; одержувати інформацію про діяльність об'єднання; брати участь в управлінні справами ГО через загальні збори її членів; вільно вийти з організації на підставі поданої письмової заяви.

Але не слід забувати, що, окрім прав, членство в такому об'єднанні зобов'язує вас дотримуватися статутних вимог, таких як: виконувати вимоги статуту та рішень загальних зборів; брати активну участь у реалізації цілей організації; утримуватись від діяльності, що може завдати їй шкоди; вносити вступні та членські внески, розмір яких визначається загальними зборами членів ГО.

Нарешті, слід зазначити, що, крім вступу, ви також маєте право припинити своє членство в організації без жодних обмежень. У цьому разі необхідно подати письмову заяву про добровільний вихід, і, за рішенням правління ГО, ви втрачаєте цей статус.

Я звертаюся до ромів та представників інших етнічних груп із проханням: вступаєте в громадські організації, не бійтеся звертатися сюди у випадках порушення ваших прав, у разі дискримінації. Ніхто інший вас не захистить... Якщо ми разом об'єднаємо наші зусилля, то не тільки примусимо поважати наші права, ми розбудуємо дійсно правову державу, в якій буде панувати законність, верховенство права, в нашому суспільстві з'явиться правова свідомість. Усі ці чинники не допустять проявів дискримінаційного характеру, ксенофобії та розпалення міжнародної ворожнечі. І наші діти будуть жити в країні, де завжди пануватимуть мир, злагода та суспільний порядок.

Володимир Гудименко,
Дніпропетровська громадська
організація "Ватра"

ПОЛЕМІКА

ЛИСТ ІЗ ФРАНЦІЇ ЛІЛ АНДА ФРАНЦІЯ

Нещодавно через інформаційний канал "Рома ньюз" до нас надійшла інформація від Мілі Саймір із Франції стосовно ранньої історії ромів.

Ця інформація взята автором листа з фундаментального видання на 844 сторінках "Історія Індії (1000-1717 pp.)", підготовленого колективом учених, докторів філософії. Видання побачило світ у видавництві "Агра" в цьому році. Що нас зацікавило?

20 грудня 986 року сталася подія, яка є однією з вирішальних в історії ромів. Цього дня султан Махмуд, правитель султанату Канная у Північній Індії, захопив місто Кур'ян. І все його населення - 53 тисячі осіб, серед яких були і артисти, ремісники, воїни, духовенство, - відправив у власну столицю Газні, яка знаходилася на території нинішнього Афганістану. Проте пізніше, за

непокору, вони всі були продані в рабство. Цих людей примусили продовжити свою ходу у західному напрямку, так званім "шовковим" шляхом, і вони досягли спочатку хордонів Візантійської імперії, а потім - Балкан.

Звідси, на думку авторів книги, й походять ромі. Ці відомості цінні для нас тим, бо свідчать: масовий відхід предків з Індії - це міграція не паріїв, "недоторканих", бродяг, а великої групи міського населення, інтелігенції, тодішньої еліти, яка в примусовому порядку була вивезена із власної країни.

Можливо, ці нові відомості про ранню історію ромів нададуть їм більше повноти і самоповаги і знання про так званій "Махмудів день", допоможе змінити ставлення багатьох людей до ромів.

ЩОДЕННИКИ
ДІТЕЙ

До нас дійшло кілька щоденників, які вели жертви геноциду під час Другої світової війни, коли нацисти проводили втілення своїх антилюдських планів геноциду. Що ж таке геноцид? Саме слова "геноцид" походить від латинського слова "Caedo" (вбивати). Це знищення окремих груп населення за расовими, національними, етнічними ознаками або релігійними мотивами, а також штучне створення життєвих умов, несумісних із життям (О.В. Гсем, О.О.Мартинюк, "Голокост в Україні" (1941-1944). Словник-довідник).

На жаль, тільки п'ять щоденників, які вели діти у гетто, збереглися і стали відомі широкому загалу. Серед них - щоденник тринадцятирічної дівчинки Анни Франк, яка вела його з 12 червня 1942 р. по 1 серпня 1944 р. Ці записи є прямим викликом будь-якій расовій ненависті - минулій і тепершній. Вони показують, що відбувається, коли порушуються права людини і ніхто не піднімає голос на її захист, а ще - як екстремізм розбещує правосуддя і насміхається над співчуттям.

Щоденник Анни Франк уперше побачив світ у 1947 році в Нідерландах. Оскільки у той час особисті проблеми не виносилися на широкий загал, то записи дівчинки були подані уривками: батько Анни Отто Франк прагнув захистити пам'ять своєї дружини та своїх товаришів, з якими понад 2 роки жив у схованці. Пізніше щоденник був виданий повністю, без змін і скорочень. У нашій країні переклад українською мовою вперше було зроблено лише у 1999 році, та й то невеликим тиражем.

У щоденнику, який вела Анна два роки, вона висловлювала свої антипатії так щиро, як і свої уподобання. Ось один із її висловів: "Для мене це дуже особливе відчуття - писати щоденник. Не тільки тому, що ще ніколи не вела щоденник, а й тому, що, як мені здається, згодом ані я сама, ані хто-небудь інший не буде цікавитись думками тринадцятирічної школярки". Як вона помилялася!

Щоденник вийшов у світ багатьма мовами світу і відомий не

ТОЛЕРАНТНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВІ

ОДНА ПІР'ІНКА З ЧОРНОГО КРИЛА ГОЛОКОСТУ
ЕКГ ПОР АНДА КАЛІ ПАКГ ПАРАЇМОС

■ Нещодавно в Ужгороді відбулися заходи, які проходили під спільною назвою "Анна Франк. Урок історії". Вперше на Закарпатті реалізовувався проєкт, підготовлений фондом "Будинок Анни Франк" (Нідерланди), фондом "Взаєморозуміння і примирення" (Німеччина), Всеукраїнською асоціацією вчителів історії та суспільних дисциплін "Нова доба" (Львів), Українським центром вивчення історії Голокосту, Центром єврейської освіти та Закарпатським обласним благодійним фондом "Хесед Шпіра".

13 грудня у Палаці дітей та юнацтва (Студентська набережна, 8) відбулося відкриття виставки "Анна Франк. Урок історії".

тільки в Європі, але й у Америці. Ось як відгукнувся щодо щоденника Анни Франк Джон Ф. Кеннеді: "Зі слів незліченних голосів, що зверталися до людської гідності у часи великих страждань та катаклізмів, жоден не промишує так, як голос Анни Франк".

ВИСТАВКА

Слова, взяті за епіграф виставки, процитовані вище, є початком пересувної експозиції, яка розпочала свою роботу в Ужгороді. До речі, обласний центр Закарпаття спочатку не був включений у роботу проєкту. Успіх, що супроводжував виставку, сприяв тому, щоб збільшити кількість міст і осіб, які б могли ознайомитися з нею. Тільки завдяки фінансовій підтримці фонду "Взаєморозуміння

та примирення" ще два міста України - Ужгород та Луцьк - увійшли в цей проєкт. Як нам повідомила науковий співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту Юлія Смілянська, яка під час своєї роботи в Ужгороді побувала в гостях у редакції газети "Романія Яг", виставка "Анна Франк. Урок історії" є складовою частиною виховання підрастаючого покоління. До проєкту входить: навчальний семінар для вчителів "Навчання толерантності на прикладі історії Голокосту", підготовка експертів до виставки з числа учнів 9-11 класів, проведення конкурсу дитячих робіт "Національні меншини в сучасному українському суспільстві", в якому для учасників конкурсу запропоновано кілька

тем - "Доля дітей Катастрофи", "Обмеження прав іншого - пряма дорога до геноциду" тощо.

До речі, роботи на конкурс для учнів Закарпатської області слід подати до 25 січня за адресою: м.Ужгород, вул.Фединця, 9, міський відділ освіти, Киштулинцю Богдану Михайловичу.

Юлія Смілянська не випадково активно займається реалізацією цього проєкту, адже чорне крило Голокосту зачепило і її родину. Її бабусю разом з сестрою і двоюрідним братом тата було знищено у Бабиному Яру. Зауважимо, що з 59 експозиційних виставочних щитів вісім з допомогою фотоматеріалів розповідають про події єврейського Голокосту України, зокрема про Янівський концтабір на Львівщині, звірства на окупованій території Трансдністрії (територія між Дністром і Південним Бугом), Криму. Два стенди присвячені ромському Голокосту. Нацисти вважали ромів, як і євреїв, загрозою для так званої "чистої арийської крові".

В експозиції виставлені копії фотографій, які зафіксували, як ромів досліджували на наявність "расових ознак". Є тут і знімок депортації ромів з міста Хохенаспег, транзитного табору поблизу Штутгарта 18 травня 1940 року.

За неповними даними, у концтаборах нацистами було знищено близько 500000 ромів із різних частин Європи. Сюди не ввійшли дані про ромів, які були розстріляні у своїх таборах, на місцях стоянок та в тих місцях, куди вони були вивезені. За підрахунками Яна Кохановського, спеціаліста з ромського Голокосту, голови організації "Романо Експіте" (Франція), у Європі було знищено 7 мільйонів ромів.

Близько 40 ромських дітей було привезено у монастир Святого Йосипа в Мульфінгені (Німеччина) для так званих "расових досліджень". Їхні батьки були депортовані й удушені га-

зом. У 1944 р. нацисти перевозять дітей з монастиря Святого Йосипа в Освенцім, де багато з них гине в газових камерах. Інші використовувалися для медичних експериментів. Тільки деякі ромські діти залишилися живими після медичних експериментів, які проводилися в концентраційних таборах Йозефом Менгеле та іншими "лікарями".

Закарпаття - багатоетнічний край, область, де під час Голокосту було вивезено і знищено у концтаборах понад 100 тисяч євреїв і 50 тисяч ромів. Над цими фактами треба замислитися, щоб не допустити у майбутньому таких нелюдських форм ставлення до людей. Знищувати фізично людей іншої національності тільки тому, що вони народилися євреями або циганами (ромами), - це найвищий рівень геноциду. Люди, які не скоїли ніякого правопорушення і злочину, були отруєні газом "Циклоном-Б" і спалені у печах крематорію.

РЕЗЮМЕ

Проведення виставок, таких як "Анна Франк. Урок історії", у яких історія Голокосту подається з точки зору самої Анни Франк та її сім'ї, сприяє обміну думок і формуванню антинацистського світогляду. Експозиція підвищує кваліфікацію у міжкультурному діалозі під час просвітницької роботи. Мета її - передати знання дітям, підліткам і дорослим про багатство міжкультурних відносин, що дає можливість критично глянути на свою поведінку стосовно інших людей. Ця виставка в цілому стимулює побудову мостів від історії життєрадісної Анни Франк до нинішнього способу життя.

Дякуємо організаторам виставки, які змінюють ставлення до життя багатьох людей. Ось один із записів у Книзі відгуків, який зробила 12-річна школярка: "Виставка повернула мою душу, з цього моменту я буду цінувати кожну мить свого життя".

Світлана Навроцька,
Валентина Опаленик

ПЕРЕДНОВІРІЧНІ ЗУСТРІЧІ

У НАДІЇ - КОЛІР КАРПАТСЬКИХ СМЕРЕК

АНДО БІЗИПЕ - КОЛОРО КАРПАТСЬКЕ СМЕРЕКИ

■ Коли з півдесятка років тому я почала записувати живі оповіді ромів - жертв Голокосту, й не думалося, що уплине не так і багато часу, а розмовляючи з представницею молодого покоління сучасної Німеччини. Чорнява дівчина - студентка Надя Векк із університету міста Франкфурт-на-Одері (на кордоні з Польшею) - розказувати про свою роботу у фонді "Взаєморозуміння і примирення" в Москві, "Меморіалу", підмоховних архівах у пошуках таких потрібних на сьогодні документів, які б засвідчували про каторжну працю оstarбайтерів у чужих країнах. Невільників жорстокої доби нечуваної війни ХХ століття.

Із редакції "Романія Яг", яка тоді мала офіс у густонаселеному мікрорайоні Радванка обласного центру Закарпаття, теж відправлено не одного листа і в архіві Підмош'я (після отримання Україною незалежності в Москві разом із архівом вихав і найбільший кадебіст України Галушко), ряду угорських міст, у Берлін, в т.ч. німецьке посольство у Києві...

Відходять у інший світ живі свідки - колишні раби-невільники, вивезені у вагонах-телятниках із різних міст України. Багато з них так і не повернулися до рідних осель. А ті, котрі приїхали, зазвичай жили в нужденних умовах. Кілька літ тому почалася виплата компенсацій за муки і страждання живим, а також найближчим із родини... Але це інша історія...

Тому, аби не відвертати безпосередньої уваги від гості редакції, котра на якусь годину завітала на зустріч із журналістами (разом із науковим співробітником Центру вивчення історії Голокосту Юлією Вікторівною Смілянською) на якийсь час поверну розмову в інше русло - нинішніх зацікавлені Наді.

- А що привело Вас у наше

місто, власне, в Україну? Ви вперше у нас?

- Першого разу побувала в Україні 1999-го року. Вивчаю зараз східно-європейську історію, культуру. А тоді у вашу країну привела подорож - здійснювали її з подружжям. Побували у Львові, Чернівцях, Одесі. Скільки нового, незвичного побачили! Сподобався Львів, зокрема його

квітлинами - націоналізм, геноцид - і громадянська мужність. Незліченне число замордованих у катнях, спалених...

- В епоху Гітлера, який очолював протягом кількох літ непереможну армію, знайшлися й ті, хто дався на спротив... Щоденник юної Анни Франк - продовжує й понад півстоліття будоражити людей світу, він звернений до її ровесників.

- Створено ряд проєктів - музей "Дім Анни Франк у Амстердамі" їх ініціював, виступаючи за толерантність і борючись проти пересудів і дискримінації, антисемітизму. Виставка багатогранна.

- Здавалося б, виставка Анни Франк - розкручений бренд. А Ви запрошуєте й керівника обласної ромської молодіжної організації "Романо Черхень" Мирослава Горвата обов'язково відвідати із товаришями експозицію в Ужгородському Падіоні. Та й привертати увагу студентів, з якими навчається в МАУП... (Продовження на 8 стор.)

Ваня Колишенко народився у місті Дніпропетровську в багатодітній ромицькій родині, в якій було восьмеро дітей.

...Нелегкі були перші місяці війни для тринадцятирічного хлопчика. Разом із дитячим будинком він йшов дорогою війни на Схід. Вибивалися з сил - за день вдавалося робити два денні короткі відпочинки та один нічний. У ці короткі хвилини перепочинок Ваня не розлучався зі своєю гармошкою. Яка б не була вона для нього важка у важкому і небезпечному шляху, варто було взяти її в руки, і роз-

тягнути її. На одній із тимчасових стоянок під Харковом його гру почули пілоти авіаполку. Цей імпровізований концерт і вирішив подальшу долю Вані Колишенка.

Новина про те, що в полку з'явився чорноокий романо чаворо з гармошкою, облетіла увесь гарнізон. Так фронтовий аеродром став для хлопчика рідним домом. Іван був не тільки здібним музикантом, він ще й тягнувся до техніки. В 15 років склав екзамен

земель літаків, яким був потрібен терміновий ремонт.

У перерві між боями брав Ваня у руки бан... У неби звільнених від ворога радянських земель, в неби Угорщини, Румунії, Югославії, Австрії мужніла бойова слава 164-го винищувального Галацького ордену Суворова і Куртузова авіаційного полку, і син полку Ваня був гідним його слави. Військовий механік ескадрильї війни закінчив у Відні. Тут він став

СИН ПОЛКУ ЧГАВО ПОЛКУ

"на майстра по приладах". З техніками полку готував літаки до бойових польотів, дивуючи пілотів хоробрістю і кмітливістю. Юному механіку постійно доводилося перебувати у фюзеляжі винищувача під вогнем ворожих зеніток, на місця примусових при-

і артистом ансамблю пісні і танцю 17-ї повітряної армії.

Після війни Іван Ілліч Колишенко закінчив Київську консерваторію, став випускником диригентсько-хорового факультету, працював директором Дніпропетровської дитячої музичної школи № 2.

Ось яким був тринадцятирічний музикант та військовий техник Ваня у 1941 року. Ця фотографія зроблена 1 травня 1942 року на Харківщині. Серед групи механіків 2-ї ескадрильї 164-го винищувального полку, п'ятий зліва стоїть Ваня Колишенко, житель нашого міста Дніпропетровська.

Артур Мусієнко,
ОДГО "Ватра",
м.Новомосковськ

"Корни" Олександра Берднікова

Останнім часом одним із найпопулярніших шлягерів стала пісня "З днем народження, Віко!", який виконує відомий ансамбль "Корни". Тинейджери постійно наспівують її, переписують слова тощо. А нещодавно модний молодіжний журнал "Мій кумир" опублікував інтерв'ю з членами цієї групи. Ансамбль "Корни" був створений 2002 року, став переможцем телевізійного конкурсу "Фабрика зірок". Відтоді група багато гастролює, бере участь у хіт-парадах, різних музичних конкурсах як ромицьких, так і міжнародних. Останнім часом учасники ансамблю почали виконувати власні твори.

Для нас цікавий той факт, що в цьому молодіжному ансамблі, який користується такою популярністю, працює і Олександр Бердніков, ром за національністю.

23-річний обдарований юнак з успіхом "вписався" у цю музичну групу, яка складається з Павла Артемаєва, Олександра Асташенка, Олексія Кабанова та нього. Усі хлопці майже ровесники. Різні за характерами, всі вони закохані в сучасну пісню, гарну музику.

Олександр Бердніков - музикант до самих кісток: адже музика, спів у ромів, як то кажуть, у крові.

Юнак знає, що його дідусь був купцем, торгував кіньми і сам займався їхнім розведенням. Дідусь - останній в роду, що пов'язаний з кіньми. Батьки вже здобули інші професії.

Олександр - гарний, стрункий, енергійний та оптимістичний хлопець. Він цікаво і модно одягається. За його власними словами, він міг би працювати в модельному бізнесі і досягти успіху. Та, думається, він досяг би ус-

піху всюди, чим би не займався. Тому що багато працює і вмід добиватися своєї мети.

Родом Олександр Бердніков зі столиці Білорусі - Мінська. З дитинства Сашко любив бути у центрі уваги. Вже у чотирнадцять років їздив на міжнародні танцювальні фестивалі, бо, за словами всіх, хто бачив його виступи, танцював він, як Майкл Джексон. У рідному місті юнака знали. Природні здібності, величезна робота над собою (вчився спочатку самотужки за відеокасетами), виступи на сцені, - все це сприяло тому, що Олександра Берднікова взяли в молодіжну студію при відомому у радянські роки ансамблі "Сябри", який, до речі, гастролював і по Україні й виступав на сценах ужгородського амфітеатру та обфлармонії.

Молодий співак записав пісню

і їздив з ансамблем по Білорусії. Потім поступив у ППТС - найпрестижніший театральний вуз колишнього Союзу. Переїхав у Москву. Кілька років по тому працював у театрі "Ромен". Проте весь час мріяв виступати на естраді. Тому проминяв драматичне мистецтво на танець, спів, музику. Адже його "корені" - в яскравих музичних традиціях ромицького народу.

І ось уже кілька років Олександр Бердніков разом із товаришами по ансамблю радує своїх шанувальників і шанувальниць, фанатів і фанаток прекрасними піснями і творчістю, яка хоч і досягла величезного успіху, але має ще неабиякі перспективи. Адже "Корни" - колектив молодіжний і молодий, у нього, як то кажуть, ще багато чого попереду.

Людмила Кудрявська

У НАДІЇ - КОЛІР КАРПАТСЬКИХ СМЕРЕК АНДО БІЗИПЕ - КОЛОРО КАРПАТСЬКЕ СМЕРЕКИ

(Закінчення. Поч. на 7 стор.)

- Виставка, доправди, складена із безцінних документів (до слова, вона постійно поповнюється новими реліквіями), які викривають фашизм із його різними обличчями. За останні літа додано ряд документів про історію життя Анни Франк та її рідних. Утім, проект виставки передбачає різні види ознайомлення з нею - семінари для педагогів, наявні розділи укомплектовані з добірок про історію Голокосту з точки зору самої Анни Франк і її сім'ї, інших бранців. Не обминуть також директором Дніпропетровської дитячої музичної школи № 2.

Ось яким був тринадцятирічний музикант та військовий техник Ваня у 1941 року. Ця фотографія зроблена 1 травня 1942 року на Харківщині. Серед групи механіків 2-ї ескадрильї 164-го винищувального полку, п'ятий зліва стоїть Ваня Колишенко, житель нашого міста Дніпропетровська.

Артур Мусієнко,
ОДГО "Ватра",
м.Новомосковськ

Більше ніж переконана: жорстока доля Анни Франк - застереження нам усім сущим. Вона переборювала страх, зносячи різні знущання і наругу із вірою про визволення.

- Ви росли в якій Німеччині?
- НДР, 1978 року народження.

- Скільки днів експонуватиметься виставка у нашому місті?
- Включно до 25 січня 2005 року. Хотілося б, аби її оглянули глядачі різного віку. Адже експо-

зиція так і називається - "Анна Франк - урок історії".

- А хто працюватиме з відвідувачами? І якими мовами володієте?

- Досвідчені екскурсоводи. Є і з числа дітей, молоді, педагогів. Мої знання різних мов поки що скромні - володію, окрім німецької, російською, англійською мовами. Вивчаю - українську, іспанську... Кожну можливість побувати за кордоном намагаюся використати - спостерігала "білі ночі" в Санкт-Петербурзі, як уже говорила, пірвоку працювала в Москві... Кожну можливість глобально - отримували плату хіба що за житло... Мое коло (навчальне) - культурологія. Студентські семестри стікають швидко...

- Ваші побажання нашим читачам?

- Щоб нарешті Україна стала європейською державою, збулися надії людей на краще життя. А в надії - колір зелений. Як у ялинки, чарівних карпатських вночезелених смерек...

... І про Берлінську стіну, власне, її падіння, і про студентську сім'ю (в університеті навчається 30% німецької молоді, а також поляки, росіяни, українці), і про життя ромів України, карпатських німців, необхідність збирати і вивчати їхній фольклор, народні вірування тощо йшла розмова. Надя збирається наприкінці січня знову приїхати в Ужгород.

3 гостю редакції
бесідувала Юлія Зейкан

НА КНИЖКОВУ ПОЛКУ

"Вісник" розповідає про "Ніку"

"Вісник" розпгенел пале "Ніка"

Напередодні Нового року вийшов шостий номер "Вісника" - інформаційно-методичного збірника навчально-методичного центру ПТО у Закарпатській області.

Один із матеріалів збірника, вміщений на сторінках 39-41, присвячений проблемам професійного навчання ромів області, порушуються питання отримання ромів виробничих знань. У статті Ірини Ладижець "Проблеми професійного навчання ромів починають порушуватися" йдеться про ромицький навчально-виробничий центр "Ніка" для молодих ромів, випускників міських шкіл, створений за ініціативою голови обласного товариства "Романі Чібі" Бориса Бучка.

Тут є необхідна матеріально-технічна база, навчально-методичне та кадрове забезпечення у професії, вирішуються питан-

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НАЧАЛЬНИК МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ПТО
У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ВІСНИК

Інформаційно-методичний збірник
на навчально-методичного центру ПТО
у Закарпатській області

Ужгород

ня отримання ліцензії на здійснення освітньої діяльності, - пише автор, яка далі цитує слова Бориса Бучка: "Я мріяв, щоб ромі не тільки Ужгорода, а й інших міст та сіл Закарпаття відкривали свою справу і навчали інших".

Наш кор-

ВІРЮ В МУДРІСТЬ НАРОДУ УКРАЇНИ ПАТЯВ АНДО ГОДЯВЕР НАРОДО УКРАЇНАКО

Мабуть, нікто і ніколи не підозрював, що українєць може встати за свої права, за свою честь так активно і спільно. Подейкували: "У хохла хата скраю - нічого не знаю". І таке увялення настільки вкоринилося в мєках багатьох, що ліпили з цього народу, все, що хотіли. "Ліпленням" займалися недолугі президенти, міністри та інші, що перебували біля годівниці Влади. Між іншим, ця годівниця і була завжди для них головною цінністю, а не народ. Народ - це маса, забр маїнулящі у будь-який бїк. І він при цьому буде мовчати. Достатньо кинути народу кістку для обгризання, і все... Решту дрібниць він сам собі дєсь роздобуде. Так було, і правителі, мабуть, гадали, що так буде тривати завжди. Один із кандидатів у Президенти на виборах 2004 року не покритив душею, коли назвав виборців козлами. Сказав це він відверто. Його за це не треба винуватити. Не тільки він так вважає. Так гадають численні діячі з владної верхівки. А він - просто висловив це...

Запал спрацював. Народ вибухнув. Повстала молода кров: молодь різноманітних занять, студенти, учні. Виявляється, не можна називати молодь бидлом і козлами. Як усе просто... Але з цього вийшли великі ускладнення у всьому керівництві країни. Це навіть не ускладнення, це - крах. Крах тоталітарного режиму. Народ почав посекундно вичавлювати з себе страх, який у нього був десяти років, а може, й більше... Такого масового супротиву народу своїм правителям навіть Велика Росія у найжахливішому своєму сні не могла передбачити. Звичайно - не вся Росія. Конкретно - Кремль зі своїм "Наполеоном". Україна піднялася з колін. Піднялася духом. Це важко. Але це відбулося. Увесь світ побачив Хрещатик, інші вулиці Києва, майдан Незалежності... Сотні тисяч людей з прапорами, транспарантами, плакатами вийшли вирішувати проблему країни, свою проблему. Саме це об'єднає громадян України, які, може, вперше відчули себе по-справжньому громадянами. Це приємне відчуття. Люди радіють, співають українські пісні, повсюди музика лунає... Народ вийшов на вулиці з квітами у фактично блокованому спецпідрозділах МВС місті. Події були і залишаються непередбачуваними. Квіти проти автоматів... Баяни, гтари, скрипки - проти водометів... Що може статися у будь-яку мить - нікто не знає. Люди просто вірять у справедливість Всевисьного і покладаються на його волю, навіть якщо доведеться пролити кров.

Армія давала присягу захищати свій народ, а не йти проти нього зі зброєю. Це стосується і підрозділів МВС. Всі, по шлї, давали одну присягу. Може, тому зіпнелися поки що не було. Може, у зв'язку саме з цим причиною, як стало відомо з різних інформаційних джерел, із сусідньої Росії перекинута в Україну серйозні підрозділи спецпризначення. Вони ж бо українському народу не присягали. Час наче зупинився... Моя родичка, яка має багато дітей та онуків, у зв'язку з останніми подіями на

мої слова: "Не виключена можливість кровопролиття", - відповіла: "Жодне народження не обходиться без крові...". Переживши трагедію Великої Вітчизняної війни та різних правителів на своєму віку, зараз вона готова до всього. Вона не буде тримати своїх дорослих онуків вдома, вона вже сказала їм: "Боріться за своє щастя!"

Звичайно, протидіюча сила є. Вона підігрівается тими, хто назвав українців, справжніх українців козлами. Більшість народу України зі своїм лідером Віктором Ющенком готова до бойових дій в умовах громадянської війни. Але цього нікто не хоче. Нікто! Вважають за краще мирним шляхом вирішувати проблеми. Найнебезпечніше те, що у спецслужб Кремля великий досвід з експорту революцій. Та й сам цар кремлівський, так сталося, передчасно привітав передбачуваного президента України.

Я - свідок подій у потужно пульсуючому серці України - Києві. І всі тверезо мислячі люди, а їх - більшість, їх ще називають "помаранчевими", тримають руку на його пульсі. Таке враження, що до "жовто-блакитного" додався ще й "помаранчевий" колір. Серед сотень і тисяч таких прапорів майорів і синьо-зелених з колесом ромський прапор, з яким роми вийшли на майдан Незалежності, підтримуючи "помаранчевих". А вже в ці дні твориться майбутнє всього народу України, вирішується доля не лише українців, а й великої кількості представників національних меншин, що в ній проживають, зокрема, ромського народу, який підтримує рух народної непокори фальсифікаціям на виборах Президента і безчинству існуючої влади, рух за чесні вибори і демократію. Такої єдності світова історія ще не бачила, саме в такій масі людей. Де і в якій державі світу в безпосередній близькості до установ державної влади стояли десятки наметів із польовими кухнями? Де і в якій державі жителі столиці приносили демонстрантам, що живуть у наметах і стоять на вулицях, їжу в кастрюльках, окріп у термосах, віддавали свої светри і черевички... А вже зима... І щоб люди, точніше - герої не мерзли, працюючі фабрики, приватні підприємці постачали теплі шарпетки та інший одяг і взуття.

Де і коли таке було? Хто міг подумати, що таке станеться в кінці 2004 року? Я і сам не вірю, що такі події стануться в Україні при мому житті...

У моїй книзі під назвою "Бумеранг", яка була написана близько 20 років тому, а опублікована в 1992 році, є вірші, які, як мені здається, актуальні саме зараз. Пропоную їх читачам "Романі Яг".

**Я вірю в мудрість народу України.
Слава Україні!**

**Андрій Сенченко,
президент Вінницького регіонального
центру культури та мистецтва
циганського народу "Девлеса, ромалей!",
член Міжнародної спілки журналістів**

Кому охота?

*Кому охота жити одной надеждой,
Измерив лишь инфляцию рублём?
Кому охота быть всю жизнь невезёдой
И превратиться в быдло с каждым днём?
Кому охота каждый раз "Ура"
Кричать тому, чего не существует?
И свято верить, что придёт пора,
Когда добро над злом восторжествует?
Кому охота жить в очередях
И унижаться за своё же право,
И убеждать себя, что вот на днях
Подонки поменяют свои нравы?
Кому охота старость встретить нищим,
И пенсией как символом поучать?
Кому охота видеть пеленаче,
И чтоб себя на нём не узнавать?*

Спокойная жизнь

*Каждый взять от жизни что-то хочет,
Каждый ждёт удачи и страстей.
Каждый хочет жить, а это значит
Не позырнуть в серой злобе дней.
Засосала, затянула слизь болотная -
Эта жизнь среди кромешной суеты
И ипертность дум непроторная -
Бесит, хоть ори до хрипоты.
И вроде бы всё ясно, лишь раскинь мозговы,
Так нет, хорзодо проице - усложнить,
Всегда должны
мы чей-то тереть покой,
Лишь для того,
чтобы самим спокойно жить.*

П'єр-Жан Беранже О КРАЛІ БАХТАЛО

*Джидія ех крали бахтало,
Про свято на шунділо,
Уштэлас, сьр о кхам лоло,
Совэлас ёв гудло.
Корона лэстэ про шэро -
Колпако дылынекширо
Баро.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

*Ёв дро пхусытко кхэр джидія,
Справжніх українців козлами.
И прэ чыстоствэ укштэсэ
Да пхув обтрадыя.
Жужэ-чытко, бахтало.
Ехх лэстэ хэладо - джэжко
Кало.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

*Ёв на мангья хабэро,
Нэ сьс бут трушалю,
Сьр крали сь - лэж еххоро,
Сь свято бахтало.
Дрэ кажно бочка короро
Ля вая пэскэ еххоро
Кхоро.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

*Ракля ко барвалэ кхэра -
Сьр адэлэдыр дрэ рат.
Бут адэлэдыр лэз г'ара
Чячєс кхэрэнас "дад".
Сякхх штар молы - на бутыр -
Дро бэри кэрдя ёв бьяв вавыр
Шукыр.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

*Ёв на лэя вавэр пхувья,
Камі вавэр крапен.
Законо лэскэ на инья
Сьс зэроло нїбю.
Колі яхса ёв закэрдя,
Лява народо прочидя,
Рундя.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

*Прэ нураны патрши скэрдо
О крали бахтало,
Соб зришідя - анхл тэрдо -
Лэз кажно матвало.
Про сэвни, кай тэ пвен тэ хан,
Краликэ слава тэ баган
Прастан.
Нэ-нэ! Ля-ля! Нэ-нэ! Ля-ля!
Саво сьс о крали лаче!
Чячє!*

1813

ІОНАСТАР

Свэнто Бахтало Лав

"Не випадково, що ця подія описана в усіх чотирьох Євангеліях, а ранні християни любили зображувати її на стінах катакомб. Містерія святкового чашування братів стала провіщенням Євхаристії, таїнства Благодарення, яке Син Людський зробив осередком Своєї Церкви".

*Олександр Мень, "Син людський",
Львів, Монастир монахів студійського уставу,
видавничий відділ "Свєчало", 1994 ст.99.*

ШЭРО 6 ИСУСО ИСИН ДЖИВИМАХКОРО МАРНО

45. Англунари чинэлэс: "Савэрэн лэн сиклярэла Дэвэл". Сар ко шунэл Дада тай сиклярдалэ Лэстэ, авэла Манде.

46. Тай нико на дыххля Дэвлэ, кици Кодэва, Ко авила Дэвлэстар, Вов дыкля Дэвлэ.

47. "Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: кодэва, ко патял дэ Ман, лэл вєчно джовимо".

48. Мэ исин джовимахкоро марно.

49. Тумарэ дада ханас манна дэ шуки пхув тай помуле.

50. Марно, саво сджиля управимастар, исин кацаво, со кодэва, ко хал лэ, на мэрэла.

51. Мэ исин джовдо марно, саво сджиля управимастар. Тай сар ко хала кадэва марно, авэла тэ джовэ вєчно; марно, Саво Мэ дэва, исин Муру Трупо, саво Мэ отдав пала люмлєкоро джовимо".

52. А Иудея ханаслэ еххэга

тай пхэнэнас: "Сар Вов дэла амэнди тэ ха Пэхкоро Трупо?".

53. Исусо пхэнэл лэнди: "Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: сар тумэ на хана Трупо Манушкэан Чавэзкоро тай на лэна Лэхкоро рат, тунчи на авэла дэ тумэн джовима".

54. Кодэлэстэ, ко хал Муру Трупо тай пэл Муру Рат, исин вєчно джовимо, тай Мэ отджов-дэрава лэ дэ майанглуно диво.

55. Колэсти, со Трупо муру исин чачуно хамо, тай Рат муру исин чачуно пимо.

56. Кодэва, ко хал Муру Трупо тай пэл муру Рат, ачелпэз дэ Ман тай Мэ дэ лэ.
57. Сар бичхалда Ман джовдо дад тай Мэ джовав дэдстар, каи и кодэва, ко хал Муру Трупо, авэла тэ джовэ Манца.

58. Катэ исин марно, саво сджиля управимастар, на каи, сар тумарэ дада ханас манна тай помуле. Сар ко хала кадэва марно, авэла тэ джовэ вєчно".

59. Кадэла лавэ дэдуманя Вов дэ Капернаумо, кала сля дэ синагога.

**Переклад Миколи
Бурлуцького
та Олени Марчук**

СУМУЄМО

Великоберезнянське районне культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" висловлює співчуття рідним та близьким **Марії Миколаївни Каналюк**, яка пішла з життя після хвороби на 75-му році життя.

***

Великоберезнянське районне культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" сумує з приводу передчасної смерті **Василя Тирпака** і висловлює співчуття його дружині Олені, доньці, сину та онукам.

Поради віг Папи Драбаріне катаре Папа з 29 грудня по 11 січня

Овен - Новорічні свята будуть приємними, якщо ви не позбавите уваги жодної людини зі свого оточення, тому купіть кілька зайвих подарунків. На вас може чекати цікава подорож разом із родиною. Матеріальна сторона не турбуйте, бо ви підготувалися до свята заздалегідь. Якщо ви за кермом, будьте обережні 5-6 січня. Для неодружених є шанс 6-7 січня зустріти свою долю.

Телець - день годує рік, тому скористайтеся деякими святковими днями для початку нової справи, а відпочинете пізніше. Зараз слушний час попросити поради у родичів. Особисті стосунки погважуватимуться 7-8 січня. Новорічне свято проведете з піснями й танцями, які привернуть увагу людини, що вам приймає.

Близнята - турбота про власне здоров'я стане для вас важливою справою у перші дні січня. Борги, які з'явилися випадково, віддасте без зайвого напруження. Стари друзі будуть з вами разом за святковим столом, а от стосунки з коханою людиною слід берегти від сторонніх очей. Перспектива доброго заробітку не за горами. Приділіть увагу органам дихання.

Рак - вашу увагу привернуть до себе не тільки родичі, а і колеги. Та ці святкові дні для вас, на жаль, не найкращі. Плутк буде спільки, начебто ви - народний артист. У родині все добре, вас люблять і підтримують. Відпочити бажано на природі. Якщо буде нагода, перевірте серце.

Лев - не всі старі друзі залишаться з вами у новому році, але найкращі з них добре допоможуть. Юридичні питання, які ви не мали змоги вирішити у 2004, залишаться до березня наступного року. У родині можливе поповнення. Гости до вашої оселі вже їдуть, а от ваша власна подорож може затриматися.

Діва - гроші, які ви витратили минулого тижня, невдовзі заробите. А от на прохання членів своєї родини ще маєте купувати щось серйозне саме у ці святкові дні. Віддайте старших, зустріч буде приємною та корисною. Невеликий клопіт завдасть сама ваша оселя - часом може щось злазитися, та головне, що добрі стосунки з родиною та друзями порадоють вас ще більше. 5-6 січня будьте обережні у справах банесу чи торгівлі. Новий рік проведете весело!

Терези - ви можете лишатися своїми досягненнями, від цього мають користь і ваші колеги. Пошукайте відповідь на важливі питання у власній душі. Навколо вас багато друзів та родичів, підтримка надійна! Можлива вдала зміна помешкання. Справи у наступному році ідуть значно краще. Зустріти Новий рік можете з новими знайомими.

Скорпіон - згадайте минуле, добрі стосунки, повернутися до них ще реально, якщо ви усвідомите свої помилки. Нова робота буде пов'язана з вашими попередніми заняттями, але користі від неї буде набагато більше. До родинних стосунків слід ставитися, як до кришталевої склянки з ромським чаєм - це те, що ви маєте кожного дня, але можна випадково розбити. Новоріччя проведете за сімейним столом.

Стрілець - ви сталися, тож знайдіть час для відпочинку. Почуття відповідальності за все змушує вас вирішувати чужі проблеми, проте не вадки це є допомогі. Матеріальні питання вирішуйте зразу ж після свят, та ви вирішите їх дуже спокійно. У подорож можна вирушити 9-10 січня.

Козеріг - ох, і нелегко вам достаются гроші! Міняти свої принципи від тиском нерозумних колег ви, звичайно ж, не будете, хоча і треба, бо саме це - запорука майбутніх успіхів. Зустріч із родичами, які придуть на свята, додасть вам наснаги. А минулорічні обіцянки партнерів обернуться серйозною підтримкою у наступному році. З днем народження вас, нехай у вашому серці завжди панує любов!

Водолій - стриманість та виваженість ваших вчинків нададуть змогу досягти успіху та заробити добрі гроші у майбутньому. А зараз начебто доля випробовує вас, ставлячи нові й нові перешкоди. Здоров'я близької людини турбуйте, на жаль, і у святкові дні, та все закінчиться добре. Молодші друзі, з якими ви спілкуєтесь постійно, будуть надійними помічниками і надад.

Риби - 2005-й рік поставити перед вами нові питання. Та ви добре підготувалися, тому результат знаєте наперед. Банес буде вдалими, проте йому треба приділяти увагу 24 години на добу. Примени зустріч стануть саме на свята. Відпочинку для вас - просто зміна діяльності. У особистому житті для вас - новий шанс!

Вітаю всіх з Новим роком та Різдом Христовим! Хай щастить!

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий переклад матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія"

Адреса редакції: м.Ужгород, вул. Дунявського, 18, телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.gov.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руска, 13.
Умови, друк.арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 178/

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

РУКАВИЧКА

Тисячі речей забудете, а тих хвилинок, коли вам люба мама чи бабуся розповідали казки, не забудете до смерті.

Іван Франко

Казка записана на Полтавщині Панасом Мирним

Взмик ми наші ручки ховаємо у рукавички. Ось яка сталась пригода з однією з них, яку було загублено.

Був собі дід та й загубив рукавичку. От біжить мишка, уліпла в ту рукавичку та й сидить.

А це скаже жаба та й каже:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка. А ти хто?
- Жабка-Скрекотушка. Пусти і мене.

Іди.
От біжить зайчик та й каже:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка й Жабка-Скрекотушка. А ти хто?
- Зайчик-Лопанчик. Пусти і мене.

Іди.
Коли це біжить лисичка:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка, Жабка-Скрекотушка і Зайчик-Лопанчик. А ти хто?
- Лисичка-Сестричка. Пусти і мене.

Іди.
От вони сидять. Біжить вовчик і питає:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка, Жабка-Скрекотушка, Зайчик-Лопанчик та Лисичка-Сестричка. А ти хто?
- Вовчик-Братик. Пусти і мене.

Іди.
Коли йде ведмідь, гуде і питається:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка, Жабка-Скрекотушка, Зайчик-Лопанчик, Лисичка-Сестричка і Вовчик-Братик. А ти хто?
- Ведмідь-Набрідь. Пусти і мене у рукавичку.

Іди.
От і той уліз.
Біжить кабан:
- Хто, хто в цій рукавичці?
- Мишка-Скряботушка, Жабка-Скрекотушка, Зайчик-Лопанчик, Лисичка-Сестричка, Вовчик-Братик і Ведмідь-Набрідь. А ти хто?
- Кабан-Неклан. Пусти в рукавичку і мене.

Іди.
От і той уліз, а рукавичка - р-раз і тріснула!

Сас песке гурю ай хасарда о кестово. Нашел о шиміаю, ай шудас лес андо кестово ай бешел.

Ай хутел е Жамба ай пгненел:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Ме Шиміаю-Шиміаю. Ай ту кон?
- Ме Жамба-Жамба. Мук в ман.

Ав.
Нашел о шошой ай пгненел:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Ме Шиміаю-Шиміаю, ай Жамба-Жамба. Ай ту кон?
- Ме Шошой-Шошойоро. Мекен ман андре.

Ав.
Нашел е ровка ай пгненел:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Шиміаю-Шиміаю, ай Жамба-Жамба, ай Шошой-Шошойоро. Ай ту кон?
- Ме Ровка-Ровкіца. Мекен в ман.

Ав.
Вон пенге бешен. Нашел о Рув ай пгучел:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Ме Шиміаю-Шиміаю, ай Жамба-Жамба, ай Шошой-Шошойоро. Ай ту кон?

Ав.
Кана авел о Риш, ципи ай пгучел:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Ме Шиміаю-Шиміаю, ай Жамба-Жамба, ай Шошой-Шошойоро, ай Ровка-Ровкіца, ай Рув-Руворо. Ай ту кон?
- Ме Риш-Ришо. Мекен в ман андо кестово.

Ав.
Нашел о дзіво бало:
- Кон, кон анде кади кестова?
- Ме Шиміаю-Шиміаю, ай Жамба-Жамба, ай Шошой-Шошойоро, ай Ровка-Ровкіца, ай Рув-Руворо, ай Риш-Ришо. Ай ту кон?

Ав.
- Ме Балю-Балано. Мекен в ман андо кестово. Ві вов реслас, ай о кестово - лгарадіа!

Переклад Аладара Адама

ГУЛЯШ ПО-РОМСЬКИ РОМАНЕ ЖАВЕНАТА ГУЛЯШО РОМАНЕС

Склад: баранина (задня частина без кісток) - 150 г, жир - 20 г, перець чорний і червоний, борошно - 10 г, сало-шпик - 10 г, часник - 1 долька, перець гострий - 1/2 стручка, цибуля - 100 г, орірки мариновані - 30 г, помідори - 30 г, майоран, сіль.

Приготування: м'ясо нарізати на тонкі шматки, посипати сіллю і чорним перцем і злегка підсмажити зі шматочками сала. Потім просипати чорним перцем, борошном, тертим часником, шматочками гострого перцю, майораном і смажити на смяньому вогні кілька хвилин. Додаємо цибулю, шматочки опріків і очищені від шкірки помідори, тушкуємо 3-5 хвилин. На гарнір подаємо смажену картоплю.

Кеті: бакрано мас (палуни пір бі кокалеско) - 150 г, жирю - 20 г, піпейрі кало ай лоло, аро - 10 г, балевас-шпик - 10 г, сир - 1 котор, піпейрі іто (керко) 1/2, пурум - 100 г, краста-вещі шутле - 30 г, парадичомі 30 г, майоран, ай лон.

Кіравес: мас чингрес пре сане котора, шорес опрал лон ай кало піпейрі ай екг цера пекес екг цне котореса балевас-са. Пала кодо шорес опрал лоля папрікаса, ареса, ай рандес сираса, екг цне котореса іто піпейреса, майораном ай пекес пре бари зоралі яг екг цера врма. Додес пурум, цне котора краста-вещі ужарде котора катаре морчи (ципа) є парадичомі, тадьол 3-5 перці. Кана гата додес пейке коломпіра.

ПГЕРАСА

- Ну, як Новиі рік зустрів?

- Як подарунок...

- Це як?

- Усю ніч під яличкою валився...

- Но, сар о Нейво берш арагльян?

- Сар презенто...

- Кадо сар?

- Сар рат тела сувало кашт пашіовас...

- Від Діда Мороза, мамо.

- Не може бути!

- Може! Він сказав це, коли Мілан заліпив йому сніжкою в око!

- Ту кастар шундян кадо най лачо лав? - пгучел е дай ле чгавестар.

- Кгатаро Папо Мразо, дале.

- Кадо наштк авел!

- Шай! Вов пгендас кадо, кана о Мілан маладас лес івеса анде як!

- Ти від кого чув це жахливе слово? - нахинулася мати на сина.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Правда суду не боїться.
Чачіле рикасо чи дарал.

З твоїм щастям тільки за грибами ходити.
Тйра бахтажа фері пала бураца те прірес.

Добра справа - правду казати сміло.
Лачи бувті - чачіте те пгенес бі даракю.

На правду мало слів: або так, або ні.
Пало чачіле цера лава: вай каде, вай на.

(евінес - елдіт)

